

J.W. Rosłon

"Życie codzienne w Palestynie w czasach Chrystusa", Daniel Rops, Poznań-Warszawa-Lublin 1965 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 4/2, 381-383

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ologii biblijnej nie wolno nam przyjmować żadnych definitywnych twierdzeń. Rzecz ma się tak, jak w dziecinnej układance, gdy w miarę pojawiania się nowych pojedynczych fragmentów konstatujemy nagle, że niektóre z poprzednio odkrytych klocków ustawiliśmy na niewłaściwym miejscu, otrzymując w ten sposób zniekształcony obraz. Toteż wszelkie dane archeologiczne, które stanowią materiał źródłoznawczy dla studiujących Pismo święte, muszą być stale rewidowane w świetle nowych osiągnięć nauki. Tego rodzaju pracą jest właśnie książka Thompsona. Mamy nadzieję, że znajdzie ona wielu czytelników i ułatwi im lepsze zrozumienie dziejów biblijnych" (s. 6).

Ks. J. W. Roston

DANIEL-ROPS, Życie codzienne w Palestynie w czasach Chrystusa
Poznań—Warszawa—Lublin 1965, 8°, s. XXXI, 639, tabl. 3

Przyjemnie i zgrabnie wydana przez Księgarnię św. Wojciecha książka Henry Petiota znanego pod pseudonimem Daniel-Rops (tytuł oryginału francuskiego: *La vie quotidienne en Palestine au temps de Jésus*) przełożona przez Janinę Lasocką, stanowi dalszą pozycję z serii książek przedstawiających życie codzienne w różnych epokach i wśród różnych narodów. Serię tę rozpoczęła wydawać kilka lat temu paryska firma wydawnicza *Hachette*.

Słowo wstępne do polskiego przekładu napisał ks. prof. dr E. Dąbrowski. Wprowadza on czytelnika polskiego w zagadnienie, jak ceną pomocą dla właściwego odczytania i zrozumienia Pisma św. jest możliwość włączenia się w nurt życia i codziennych spraw rozgrywających się na oczach ludzi współczesnych czasom Nowego Testamentu. Polski biblista omówił też działalność autora książki i naszkicował jako tło osiągnięcia archeologiczne i nowsze prądy egzegetyczne, zwłaszcza metodę historii form literackich z jej tendencją do poszukiwania *Sitz im Leben*. Takim swego rodzaju *Sitz im Leben*, w dużo pełniejszym sensie, jest właśnie dziełko Daniel-Ropsa. Słusznie podkreślaną wielką zaletą dzieła jest bardzo żywy i sugestywny opis codziennych spraw i drobnych realiów, z którymi codziennie stykał się Chrystus jak i Apostołowie. Ks. E. Dąbrowski koryguje w niektórych punktach oceny autora, podkreślając np. duży wpływ hellenizmu na „życie codzienne” w Palestynie, co autor zdaje się przeoczyć, a także poprawia w przekładzie polskim kilka błędów rzeczowych, jakie zakradły się do tekstu francuskiego (por. ich zestawienie na s. XXXI).

Dużą niedogodność książki odczuwaną nawet już przy czytaniu *Słowa wstępnego*, jest umieszczanie przypisów po rozdziałach, co zmusza albo do ustawicznego odszukiwania końca rozdziału, albo do przetrzymywania dodatkowo jakiejś zakładki. Tym bardziej to może denerwować, że w większości wypadków w przypisach czytelnik znajduje

tylko wskazane miejsce z Pisma św., o wiele dogodniej można było zrobić w nawiasie w samym tekście, bez odsyłacza.

Przy pisaniu swej książki Daniel-Rops nie tylko wykorzystał uprzednie ujęcia syntetyczne tematu, łącznie z dwutomowym dziełem Ojca R. de Vaux (*Les Institutions de l'Ancien Testament*, Paris 1958), ale przede wszystkim swoje osobiste przeżycia z pobytu na Bliskim Wschodzie, a zwłaszcza w Ziemi świętej. Dlatego jego książkę chłonie się niemal z niesłabnącym zainteresowaniem i nie trudno samemu sprawdzić słuszność wypowiedzi ks. E. Dąbrowskiego w *Słowie wstępnym*: „pod jego piórem ta przeszłość ożywa, zaczyna mówić i działać. Toteż od pierwszej strony z dużym zaufaniem pozwalamy się mu prowadzić w przekonaniu, że we właściwym momencie powie nam, co się w tym czasie działo w Rzymie, jaki byłby na to pogląd filozofów greckich i w jaki sposób wyrazi się to w sztuce” (s. XVIII).

Całość podzielona została na trzy nierównej długości części (cz. I i III mają po cztery rozdziały, a cz. II aż dwanaście!). Egzegeci wyznaczają temu dziełku miejsce pośrednie między opracowaniami ściśle naukowymi a ujęciem czysto literackim (zob. np. opinię P. van Imshoota na s. XV), przeto nie możemy czynić dużego zarzutu autorowi za to, że tytuły części, a zwłaszcza niektórych rozdziałów nie łatwo zdradzają czytelnikowi ukrytą treść. I tak cz. I „*Ziemia i naród*” w swych czterech rozdziałach podaje tło geograficzne, narodowościowe i polityczne w czasach Chrystusa, rys historyczno-społeczny i życie codzienne w samej Jerozolimie.

Cz. II zatytułowana enigmatycznie „*Noce i dnię błogosławię Pana*” zawiera w sobie wszelką różnorodność spraw i zagadnień, z którymi człowiek wchodzi w kontakt od urodzenia aż do śmierci. Część ta zyskałaby na tym, gdyby ją autor podzielił na kilka mniejszych części osobno omawiających np. zagadnienia życia prywatnego, osobno sprawy publiczne i kulturalne. W obecnym układzie jest to wszystko nieco pomieszane, przynajmniej jeżeli chodzi o układ tematów w rozdziałach. Na szczęście w granicach poszczególnych rozdziałów autor wyczerpuje pewien zakres tematów objętych tytułem rozdziału. Tematy rozłożone są następująco: Dziecko w Izraelu (I); Rodzina — „kość moja i ciało moje” (II); Wielcy i mali, bogacze i ubodzy (III); Obowiązki społeczne (IV); Tabele nieba i miary ludzkie (V); Pożywienie i odzież (VI); W pocie czoła (VII); Od handlu do rozboju (VIII); Słowo i pismo (IX); Literatura, sztuka, nauka (X); Obyczaje, nawyki, stroje, rozrywki (XI); Gdy milknie śpiew ptaków (XII). Uderza w tym niejednakowe potraktowanie tytułów; jedne z nich są bardzo prozaicznym ujawnieniem zagadnień, nawet w formie wyliczenia (np. VI, IX, X, XI), inne wyglądają jak wzięte z powieści sensacyjnej (np. V, VII, VIII), inne jak z tomika poezji (np. II i XII). Któżby łatwo odgadł, że w ostatnim rozdziale chodzi o takie zagadnienia, jak higiena, leczenie, pogrzeb,

a także... wiara w zaświaty, mimo że zasadniczo sprawami religijnymi zajmuje się autor w cz. III pod tytułem „O czasie Bogu poświęconym”. Jest tu mowa o życiu religijnym Izraelity, o jego modlitwie i liturgicznym podziale czasu (I), „o domach Bożych”, a właściwie o kulcie publicznym w świątyni oraz o synagogach i nabożeństwie w nich odbywanych (II), o „sługach Bożych”, w czym mieszczą się sprawy zarówno związane ze służbą liturgiczną w świątyni, jak i ze studium Prawa; omówione zostały ugrupowania religijne, ślub nazireatu i życie mnichów znad Morza Martwego (III). Wreszcie samą treść religii, czyli główne wierzenia izraelskie zamknął autor w rozdz. IV pod tytułem „Wiara Izraela a przyjście Mesjasza”. Przedłużeniem i uzupełnieniem tego rozdziału jest dwudziestostronicowe Zakończenie noszące tytuł „Chrystus na tle swego narodu i swej epoki”, gdzie autor omówił żydowski profil samego Chrystusa, Jego stosunek do Prawa Mojżeszowego, oraz ustosunkowanie się narodu żydowskiego do Niego.

Polskie wydanie książki posiada oprócz „Wskazań bibliograficznych”, przeznaczonych dla czytelnika francuskiego, także „Uwagi do bibliografii polskiej”, związanej tematycznie z pracą Daniel-Ropsa. Te uwagi zostały podzielone na tekst (chodzi o wydania tekstu Pisma św. N. Testamentu i dzieł Józefa Flawiusza), monografie, archeologię, odkrycia w Qumran, życiorysy Chrystusa, rozprawy i artykuły. Wydawnictwu nie chodziło o podanie wyczerpującej bibliografii polskiej do omawianego tematu, lecz o wskazanie czytelnikowi najważniejszych pozycji i źródeł łatwo dostępnych, w których można znaleźć bardziej szczegółową bibliografię. Najnowsze z wymienionych w Uwagach pozycji są z r. 1964.

Książka jest zaopatrzona w małą mapkę Palestyny z czasów Chrystusa oraz w trzy tablice chronologiczne. Czyta się ją bardzo przyjemnie. Dzięki nagromadzonym w niej tysiącom różnych realiów biblijnych, barwnych opisów i nie spotykanych łatwo gdzie indziej cytatów z literatury żydowskiej i innych, niewątpliwie może oddać cenne usługi nie tylko szerszej publiczności polskiej, ale i czytelnikom bardziej obeznanym z literaturą biblijną, którzy mają pod ręką w tym dziełku materiał już w tłumaczeniu polskim, pozwalający wiele szczegółów sobie przypomnieć i wykorzystać przy różnych nadarzących się okolicznościach, a zwłaszcza w duszpasterstwie biblijnym.

Ks. J. W. Rosłon

Archeologia biblijna ostatniego pięciolecia w publikacjach

O. Roberta Northa S. J.

Alumnom Papieskiego Instytutu Biblijnego, jak również tym, co brali udział w zwiedzaniu Ziemi świętej w tzw. *Iter Paschale*, dobrze znana jest sympatyczna postać O. Roberta Northa, profesora archeologia i arcymilego przewodnika tego rodzaju imprez.